

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. I. Vtrum non solùm in voluntate, sed etiam in aliis potentiis à
voluntate motis, sit formaliter & intrinsecè peccatum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

quòd eodem modo, hoc est vel scientificè, vel opinativè, uterque procedat; si enim unus habitus procedat modo scientifico, & alter opinativè: quamvis hic posterior versetur circa nobiliorem materiam, non tamen erit perfectior, quia habet diversum & imperfectiorem modum procedendi: unde cum peccatum mortale & veniale habeant longè diversum modum procedendi (mortale enim ponit inordinationem circa finem, veniale solum circa medià) quamvis veniale contrarietur nobiliori virtuti, non ideo erit gravius quàm mortale.

Dico secundò, inæqualitatem accidentalem in peccatis, sumi ex circumstantiis non mutantibus speciem.

Probatur: Inæqualitas accidentalis in peccatis sumi debet ex his quæ habent accidentaliter ad actum in esse moris spectatum: Sed circumstantiæ non mutant speciem, accidentaliter se habent ad actus humanos in esse moris spectatos; sunt enim veluti quædam illorum accidentia eos efficientia, v. g. in furto, hoc quod est rapere alienum, se habet per modum essentia, sed quòd sit magnum vel parvum, se habet per modum circumstantiæ & accidentis: Ergo inæqualitas accidentalis in peccatis, sumitur ex circumstantiis non mutantibus speciem, sed intra eandem speciem aggravantibus. Videantur quæ diximus in tractatu de Moralitate actuum humanorum disp. 3. art. 2.

Querunt hinc aliqui, an peccatum quod ex objecto, & secundum speciem, est minus grave, possit ratione circumstantiarum adeò crescere in malitià, ut superet vel adequet peccatum ex objecto gravius? Est autem sermo de circumstantiis aggravantibus intra eandem speciem, quia de circumstantiis quæ speciem peccati mutant, dubium non est, quin ratione earum peccatum ex objecto levius, possit superare aliud gravius ex objecto, ut si furto, quod ex suo objecto est levius quàm rapina, superaddatur circumstantia loci sacri, quæ transfert illud in speciem sacrilegii, majus peccatum erit, quàm rapina.

Pro resolutione hujus difficultatis advertendum est, dupliciter nos posse loqui de peccatis, metaphysicè scilicet, considerando eorum essentiam, speciem, & quidditatem; & moraliter, judicando de illis secundum prudentis estimationem & appreciationem. Hoc posito

Dicendum est primò, quòd si loquamur de gravitate peccatorum metaphysicè, peccatum ex objecto levius, quantumcumque malitia ipsius crescat ratione circumstantiarum aggravantium intra eandem speciem, nequit superare vel adequare peccatum gravius ex objecto. Ratio est, quia nulla forma quæ essentialiter est constituta in gradu inferiori, quantumcumque intra suum gradum & speciem crescat, potest pertinere ad gradum formæ essentialiter superioris; aliàs talis forma amitteret proprium gradum essentialem, & seipsam destrueret: v. g. nigredo, quantumcumque intendatur, nunquam pertinet absolute loquendo ad perfectionem albedinis; nec actus humilitatis, vel temperantia, ad perfectionem actus religionis, aut charitatis: Sed malitia peccati levioris ex objecto, essentialiter est constituta in gradu inferiori: Ergo quantumcumque intra suam speciem crescat, nunquam pertinet, metaphysicè loquendo, ad malitiam peccati ex objecto gravioris. Unde D. Thomas

Tom. III.

qu. 2. de Malo, art. 8. in corp. ait quòd *semper major est gravitas, quæ est ex peccati specie, quam quæ est ex circumstantia speciem non constituyente.*

Dicendum est secundò, si loquamur de gravitate peccati moraliter, & de illa judicemus secundum viri prudentis estimationem & appreciationem, peccatum ex objecto levius, potest ratione circumstantiarum intra eandem speciem ita crescere, ut adequet vel superet gravitatem peccati ex specie & objecto gravioris.

Probatur: Nam in communi hominum estimatione, & secundum judicium viri prudentis, occidere mille viros, aut depravari bona totius reipublicæ, tenetur peccatum simpliciter gravius, & majori pœnâ puniendum, quàm aliquod perjurium, aut blasphemia, licet ista ex objecto & specie sint graviora.

Confirmatur & illustratur hoc exemplo: Licet aurum ex sua specie, & physicè loquendo, sit majoris valoris & perfectionis, quàm argentum; in individuo tamen potest ita multiplicari quantitas argenti, ut moraliter loquendo, & secundum estimationem hominum, majoris sit valoris quàm parva quantitas, v. g. uncia auri. Ita ergo similiter, quamvis perjurium sit gravius ex sua specie, quàm homicidium, & semper sit tale, metaphysicè loquendo, moraliter tamen, & attentis circumstantiis, aliquod homicidium poterit esse absolute gravius, & majori pœnâ dignum, quàm unum perjurium; puta si persona occisa sit maxime dignitatis, vel utilitatis in reipublica; aut si plures occidantur, & aliunde perjurium ex inconsideratione metu, & aliis circumstantiis alleviatur, quamvis rationem peccati mortalis non amittat.

DISPUTATIO V.

De subjecto Peccatorum.

Ad questionem 74. divi Thoma.

Consideratà essentia, & distinctione peccatorum, eorumque inæqualitate & gravitate, consequens est ut eorum subjectum investigemus, & in quibus potentis formaliter & intrinsicè resideant, breviter declaremus. Unde sit

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum non solum in voluntate, sed etiam in aliis potentis à voluntate moris, sit formaliter & intrinsicè peccatum?

S. I.

Premittitur quòd apud omnes est certum, & difficultas resolvitur.

Certum est, peccatum, utpote actum liberum & voluntarium, in voluntate ut in propria sede & principali subjecto & principio residere, juxta illud Augustini lib. 1. retract. cap. 9. *Voluntas est quæ peccat, & recte vivitur.* Unde solum est quaestio, an etiam in aliis potentis, intel-

Ecc 2

lectu

lectu scilicet, appetitu, & membris ac sensibus A
externis, ut voluntatis motioni subiectis, pecca-
ta, quantum ad malitiam formalem, subiecten-
tur, vel actus illarum potentiarum, solum extrin-
secè ab actu voluntatis, à quo imperantur, mali
& peccaminosi denominentur: Pro resolutione

2. Dico, plura peccata, etiam quantum ad mali-
tiam formalem, subiectari intrinsecè in intelle-
ctu, & in appetitu sensitivo, non vero in mem-
bris corporis, aut sensibus externis. Ita D. Tho-
mas in hac quaestione, ubi multoties repetit po-
tentias appetitivas, non attingit membra externa,
esse subiectum peccati. Nec potest glossari de
peccato, quantum ad materiale; cum in mem-
bris externis peccatum quantum ad materiale B
residere possit.

3. Prima pars, quam negant Alvarez & Curiel,
asserentes malitiam moralem in solis actibus vo-
luntatis intrinsecè reperiri, breviter suadetur ra-
tione quam insinuat D. Thomas hic art. 2. In il-
la potentia est actus malus, formaliter quâ talis,
in qua est habitus malus à quo elicitur, & habi-
tus bonus, cui contrariatur: At non solum in vo-
luntate sunt habitus vitiosi, à quibus actus mali
eliciuntur, & virtutes ipsis oppositæ, sed etiam
in intellectu, & in appetitu sensitivo: Ergo actus
malus & peccaminosus, formaliter quâ talis, non
solum in voluntate, sed etiam in intellectu, &
in appetitu sensitivo subiectatur. Major patet C
quia actus non elicitur, nec recipitur in poten-
tia, nisi mediante habitu; unde in eodem subie-
cto debet recipi actus in quo residet habitus, &
ut loquitur S. Doctor loco citato, *eiusdem est a-
ctus & habitus*. Minor etiam est certa quoad utram-
que partem; nam vitia imprudentiæ, infidelita-
tis, & similia, sunt in intellectu, in quo residet
prudencia & fides: similiter habitus intemperan-
tiæ, pusillanimitatis, & alii similes, sunt in ap-
petitu sensitivo; in quo subieciuntur temperan-
tia, fortitudo, & alia virtutes moderatrices
passionum, ut ostendimus in tractatu de Virtu-
tibus, & fatentur Curiel, & Alvarez, contra
quos disputamus.

Disp. 2.
art. 2.

4. Probatum secundò eadem pars: Proprium sub-
iectum malitiæ moralis est potentia libera: Sed
appetitus sensitivus hominis, ex conjunctione
quam habet cum voluntate, libertatem aliquam
intrinsecam ab ea participat, ut ostendemus ar-
ticulo sequenti: Ergo potest esse subiectum ma-
litiæ moralis.

5. Ex hoc probata manet secunda pars, quæ as-
serit in membris, & in sensibus externis, mali-
tiam moralem formaliter non residere. Nam in
eo subiecto non potest intrinsecè & formaliter
residere malitia peccati, quod non est aliquo
modo intrinsecè liberum: Sed membra corpo-
ris non sunt intrinsecè libera, sicut nec sensus
externi: Ergo malitia moralis in ipsis residere
non potest.

S. II.

Solvuntur Objectiones.

6. **O**bjicies primò contra primam partem con-
clusionis: D. Thomas hic art. 1. docet esse
de ratione peccati, formaliter quâ peccatum est,
seu quoad malitiam moralem quam de formali
importat, quod in voluntate subiectetur: Sed
una numero malitia non potest subiectari intrin-

secè in duabus potentiis, sicut nec idem numero
accidens esse in subiectis realiter distinctis: Ergo
peccatum, quantum ad malitiam formalem, non
subiectatur in intellectu, vel in appetitu sensiti-
vo, sed solum in voluntate.

Respondeo ex Conrado hic art. 1. omnia pec-
cata subiectari in voluntate, non quidem ad-
æquatè & secundum totam malitiam, sed in-
adæquatè & secundum partem malitiæ: unde
in peccato hæresis, vel luxuriæ v. g. pars malitiæ
est in voluntate, & pars in intellectu, vel in
appetitu sensitivo, in quibus vitia hæresis vel
luxuriæ resident. Nec inconveniens est quod ex
pluribus malitiis partialibus, & realiter distin-
ctis, moraliter unum numero peccatum resultet;
sicut juxta doctrinam D. Thomæ supra qu. 17.
art. 4. ex imperio & actu imperato, moraliter
fit unus numero actus, licet in esse physico dif-
ferant realiter. Non repugnat etiam quod una
numero malitia in pluribus subiectis partialibus
existat, sicut unus numero ternarius est in tri-
bus hominibus, & una numero figura domus
in lapideis, lignis, & c. nam quando dicitur
quod unitas numerica accidentis sumitur à sub-
iecto, hoc intelligendum est de totali, non de
partiali subiecto.

Ad do quod, quia pars illa malitiæ quæ in vo-
luntate residet, primario & principaliter se ha-
bet in peccato, & est radix & origo aliarum quæ
in appetitu sensitivo, vel in intellectu reperiu-
ntur, potest dici omne peccatum esse in sola vo-
luntate principaliter & primario, seu radicaliter
& originativè, & in intellectu & appetitu minus
principaliter, & quasi secundario, ut explicat
Cajetanus hic art. 2. & declarat S. Doctor qu.
2. de Malo, art. 2. ad 2. his verbis: *Peccatum di-
citur esse voluntatis, non quod tota essentia peccati sit in
actu voluntatis, sed quia totum peccatum consistit in
voluntate sicut in radice*.

Potest etiam dici cum Montefino, omne pec-
catum esse in voluntate formaliter, & in aliis
potentiis solum materialiter; non quod in istis
non sit aliqua formalis malitia intrinsecè, sed
quia malitia quæ est in aliis potentiis, compa-
rata ad illam quæ residet in voluntate, habet
se sicut materiale ad formale: nam actus volun-
tatis se habet ut imperans, actus vero aliarum
potentiarum ut imperatus; unde quia imperatum
ad imperium comparatur sicut materia ad for-
mam, ut docet D. Thomas supra qu. 17. art. 4.
malitia actus voluntatis potest dici formalis, &
malitia aliorum actuum materialis; & conse-
quenter peccatum per utramque malitiam con-
stitutum, potest dici subiectari formaliter in sola
voluntate, in reliquis autem potentiis solum
materialiter.

Objicies secundò: D. Thomas supra qu. 20.
art. 3. docet actus exteriores non habere distin-
ctam bonitatem vel malitiam formalem ab ea
quæ est in actu voluntatis: Sed nomine actus ex-
terioris apud D. Thomam intelligitur quicum-
que actus à voluntate imperatus, sive sit intel-
lectus, sive appetitus: Ergo actus intellectus vel
appetitus sensitivi, non habent bonitatem, vel
malitiam formalem distinctam ab ea quæ est in
actu voluntatis.

Confirmatur: Quæ solâ attributione & ana-
logiâ unius ad alterum dicuntur talia, non de-
nominantur à forma sibi inharrente, sed à for-
ma quæ est in principali analogato, ut patet in
medi-

medicina & urina, quæ non dicuntur sanæ à sanitate quam in formaliter habeant, sed à sanitate animalis, quæ causant vel significant: At qui ex D. Thoma loco citato in resp. ad 3. actus exterior denominatur bonus aut malus per analogiam & attributionem ad interiorem, sicut medicina & urina denominantur sanæ à sanitate animalis: Ergo actus exterior solum extrinsecè denominatur malus à malitia quæ in actu voluntatis formaliter residet.

Respondeo hoc argumentum, quod est præcipuum Curielis & Alvarez fundamentum, primam partem nostræ assertionis non attingere, sed solum probare secundam, in qua diximus actus seu motus membrorum exteriorum, non habere in seipsis malitiam formalem: nam S. Doctor loco citato, nomine actus exterioris, non intelligit quemcuque actum à voluntate imperatum (ut Curiel & Alvarez existimant) sed solum actus membrorum exteriorum. Ethoc colligitur tum ex exemplis quæ ibidem adducit; nusquam enim in tota illa qu. 20. apponit exemplum actus externi in actibus intellectu vel appetitûs, nec horum mentionem facit, cum tamen fere in singulis articulis afferat in exemplum actus membrorum exteriorum, ut occisionem, deambulationem, & similes motus omnino externos: Tum etiam ex argumento primo illius art. 3. ubi ait, quod actus exterioris principium est potentia exequens motum; idque non negat, sed admittit in ejusdem argumenti solutione; potentia autem exequens motum est in membris corporis exterioribus.

Ex quo patet solutio confirmationis: nam quando S. Doctor asserit actum exteriorem denominari bonum aut malum, per analogiam & attributionem ad interiorem, sicut medicina & urina denominantur extrinsecè sanæ à sanitate quæ est in animali, nomine actus exterioris, intelligit actus membrorum exteriorum, non verò actus intellectûs, & appetitûs sensitivi: ratio enim boni aut mali mortalis, respectu actuum voluntatis, intellectûs, & appetitûs sensitivi, dicitur analogicè, non solum analogiâ attributionis, sicut sanum analogicè dicitur de animali, medicina, & urina, sed etiam analogiâ proportionalitatis, sicut ens analogicè de Deo & creaturis, vel de substantia & accidente prædicatur.

Obijciens tertio: Veritas sicut & falsitas formalis in solo intellectu formaliter residet: Ergo patitur tum bonitas, tum malitia moralis, in sola voluntate subiectatur. Antecedens supponitur certum ex metaphysica. Consequentia verò probatur ex paritate rationis.

Respondeo veritatem & falsitatem formalem primò & per se solum esse in intellectu; secundariò tamen & per participationem etiam esse in cogitativa formaliter; quia hæc potentia conficit propositiones ex terminis singularibus, & exhibet discursus: in vocibus autem & rebus solum esse veritatem extrinsecè denominatione. Idem est de bonitate & malitia: primò enim & per se utraque est in actu voluntatis; secundariò & per participationem, in actu appetitûs sensitivi: in actibus verò membrorum exteriorum, solum extrinsecè denominatione.

Obijciens quarto: Actus eodem modo dicuntur mali, quo liberi: Sed actus intellectûs solum extrinsecè denominatione ab actu voluntatis dicuntur liberi: Ergo & mali,

A Respondeo primò negando Majorem: aliquid enim potest esse directè peccatum, quod indirectè tantum voluntarium & liberum est, ut patet ex dictis in 3. dispositione. Multi etiam docent peccatum originale, quod formaliter & intrinsecè denominatione est in nobis, solum esse nobis voluntarium denominatione extrinsecè ab actu voluntatis Adami. Sic ergo in peccatis infidelitatis & imprudentiæ, quæ sunt in intellectu tanquam in subiecto, potest esse intrinsecè malitia moralis, quamvis solum extrinsecè sint liberi. Nec eadem ratio de actibus membrorum exteriorum: quia hæc non sunt principia actûs humani, sed tantum instrumenta, ut hic art. 2. ad 3. docet D. Thomas; neque sunt potentie rationales per essentiam, vel per participationem, nec aliquo modo liberæ: intellectus verò est principium actûs humani, & potentia rationalis per essentiam, ac libera, si non formaliter, saltem radicaliter.

Secundò responderi potest, datâ & non concessâ Majori, negando Minorem: nam in actu impetii ab intellectu elicitò, reperitur aliqua libertas intrinsecè, à præcedenti mentione voluntatis participata, ut in Tractatu de actibus humanis ostensum est.

Obijciens ultimò: Si actus appetitus sensitivi, procedens ex motione voluntatis, haberet malitiam intrinsecam, talis malitia sæpe esset mortalis, & non tantum venialis: Sed in appetitu sensitivo non potest esse malitia mortalis: Ergo &c. Major patet: nam talis malitia moraliter loquendo est ejusdem speciei cum malitia voluntatis, à qua descendit, constituitque cum illa idem peccatum, ut supra diximus: constat autem malitiam voluntatis sæpe esse mortalem, ut cum voluntas movet appetitum ad actum luxuriæ, & similes. Minor verò videtur esse D. Thomæ hic art. 4. ubi docet in sensualitate non posse esse peccatum mortale, & reddit rationem, quia mortale peccatum impartat deordinationem circa ultimum finem, & aversionem ab illo; sicut autem refertur & ordinatur ad finem ultimum, non est sensualitatis, sed voluntatis & rationis, ita nec deordinatur ac avertit ab illo.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad probationem dicendum est, D. Thomam loqui de sensualitate secundum id duntaxat quod habet ex se prout invenitur in homine, & hoc modo negat in ea reperiri peccatum mortale: non autem negat quod dum actualiter à voluntate movetur, recipiat in se mortalem malitiam derivatam ex malitia voluntatis, mediante illâ motione, ut appetitûs colligitur ex solutione ad 1. ejusdem articuli, ubi sic ait: Actus sensualitatis potest concurrere ad peccatum mortale: sed tamen actus peccati mortalis non habet quod sit peccatum mortale ex eo quod est sensualitatis, sed ex eo quod est rationis, cujus est ordinari in finem, & ideo peccatum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi. Utrum verò appetitus sensitivus, prout est in homine, independenter actuali influxu & motione voluntatis, habeat sufficientem vim & libertatem ad peccandum venialiter, dicemus articulo sequenti.

* *

*

Dist. 11.
Art. 3.

16.

17.